

Η στενή σχέση του Ησυχασμού με τη Θεολογία

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

ΗΣΥΧΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Ο ησυχασμός δεν αποτελεί απλό θεολογικό ρεύμα ή εκκλησιαστικό σύστημα, αλλά φαινόμενο που υπερβαίνει τα ποικίλα ρεύματα και συστήματα. Πολύ περισσότερο ο ησυχασμός δεν περιορίζεται σε κάποια ιδιαίτερη περίοδο της ιστορίας του μοναχισμού, όπως αυτή του δέκατου τέταρτου αιώνα, όταν ο λόγιος μοναχός Βαρλαάμ ο Καλαβρός καταφέρθηκε εναντίον των αγιορειτών μοναχών και προκάλεσε την γνωστή ησυχαστική κίνηση. Ησυχασμός είναι η καλλιέργεια της ησυχίας, που χαρακτηρίζει διαχρονικά τον ορθόδοξο μοναχισμό. Τι είναι όμως αυτή η ησυχία, και ποιο το περιεχόμενό της;

Η ησυχία ταυτίζεται συνήθως με την ακινησία σε αντίθεση προς την κίνηση, η θεωρείται ταυτόσημη με την ανάπαυση σε αντιδιαστολή προς την εργασία ή την ασχολία. Εκλαμβάνεται δηλαδή η ησυχία ως εξωτερική και πρωτίστως σωματική κατάσταση, χωρίς κάποιο ιδιαίτερο πνευματικό περιεχόμενο ή κάποια άμεση σχέση με την εσωτερική ζωή του ανθρώπου. Στην ορθόδοξη όμως παράδοση η ησυχία έχει πολύ διαφορετικό νόημα. Δεν ταυτίζεται με την ακινησία ούτε με την ανάπαυση. Αλλά και δεν αντιμετωπίζεται ως κάποια συμβατική απασχόληση ή αρετή. Ησυχία είναι η «υψηλότερη ασχολία»[1] και η «τελειότερη αρετή»[2]. Είναι η οδός της θεογνωσίας, που κορυφώνεται στην «θεωρία».

Σε μία περιεκτικότατη για το θέμα μας αναφορά ο μεγάλος ησυχαστής όσιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος παρατηρεί: «Πάντες οι απόστολοι και οι εξ αυτών θεοφόροι πατέρες ουδαμού της δια των έργων ευαρεστήσεως την ησυχίαν προέκριναν, αλλά δια της των εντολών εκπληρώσεως την πίστιν επιδειξάμενοι της του Θεού αγάπης εν γνώσει κατηξιώθησαν και, ως νομίμως αγωνισάμενοι και έπαθλον της νίκης την εν αγάπη γνώσιν Θεού λαβόντες και είναι συν αυτώ επιποθούντες, έξω του σταδίου και των εν πολέμοις ταραχών εγένοντο»[3].

Ποτέ η ησυχία στην ζωή της Εκκλησίας δεν θεωρήθηκε προτιμότερη από την τήρηση των εντολών. Η παραθεώρηση των εντολών βρίσκεται στον αντίποδα της ησυχίας. Πρότυπο της ησυχίας και της ησυχαστικής ζωής για τον ορθόδοξο ησυχασμό είναι η Παναγία, που φέρει στην αγκάλη της «το θείον Πυρ»[4]. Ο

ησυχαστής, που από αγάπη προς τον Θεό τηρεί πιστά τις εντολές του, καταξιώνεται να γνωρίσει τον Θεό. Και από τον πόθο που τον κυριεύει να παραμείνει μαζί του ξεπερνάει το στάδιο των ταραχών και της ανησυχίας και εγκολπώνεται το «θείον πυρ» της ησυχίας, οπότε «δύναται και της ησυχίας του Ιησού ακούειν»[5].

Με την τήρηση των εντολών μαρτυρείται η αγάπη του ανθρώπου προς τον Θεό και προσεγγίζεται η θεογνωσία. «Ο έχων τας εντολάς μου και τηρών αυτάς, εκείνός εστιν ο αγαπών με· ο δε αγαπών με αγαπηθήσεται υπό του πατρός μου, και εγώ αγαπήσω αυτόν και εμφανίσω αυτόν εμαυτόν»[6]. Η κατάσταση όμως της νοεράς ησυχίας υπερβάλλει την τήρηση των εντολών. Ενώ η τήρηση των εντολών, που χαρακτηρίζεται στην ασκητική παράδοση γενικότερα ως «πράξις», οδηγεί στην «θεωρία», η νοερά ησυχία αποτελεί κατάσταση θείας «θεωρίας».

Βέβαια, πριν φθάσει ο άνθρωπος στην κατάσταση της νοεράς ησυχίας, χρειάζεται να προσπαθήσει να συγκεντρώσει τον νου του, να τον ελευθερώσει από περισπασμούς και να τον κρατήσει σε ησυχία. Έτσι η ησυχία προβάλλει και ως οδός ασκητικής καθάρσεως και ανυψώσεως προς την νοερά ησυχία. Γι' αυτό και ο όσιος Ιωάννης ο Σιναΐτης, ο καθηγητής του ησυχασμού, θέτει ως πρώτη βαθμίδα του ησυχαστικού εγχειριδίου του, της *Κλίμακας*, την αποταγή. Κανείς, γράφει, δεν θα εισέλθει στεφανωμένος στον ουράνιο νυμφώνα, αν δεν πραγματοποιήσει την τριπλή αποταγή· την αποταγή των πραγμάτων και των ανθρώπων, την εκκοπή του θελήματος και την αποταγή της κenoδοξίας[7].

Η βίωση της ησυχίας χρειάζεται βέβαια και ανάλογη εξωτερική ηρεμία. Δεν κατορθώνεται μέσα στον θόρυβο και την ταραχή της κοσμικής ζωής. Πολύ περισσότερο δεν κατορθώνεται μέσα στον θόρυβο και την ταραχή της σύγχρονης ζωής, έστω και αν εμφανίζονται πάντοτε φωτεινές εξαιρέσεις που κατορθώνουν τα ακατόρθωτα. Η ησυχία είναι κατάσταση της ψυχής η ακριβέστερα του νου. Όταν παύσει ο νους του ανθρώπου να σκορπίζεται στα έξω πράγματα και να διαχέεται με τα αισθητήρια στον κόσμο, επανέρχεται στον εαυτό του και δια του εαυτού του «προς την περί Θεού έννοιαν αναβαίνει»[8]. Η ησυχία βιώνεται στην έρημο. Και όλοι οι μεγάλοι ησυχαστές πέρασαν από την έρημο.

[Συνεχίζεται]

1. Βλ. Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος εις εαυτόν* 26,7, PG 35,1237B.
2. Βλ. Συμεών Νέου Θεολόγου, *Ηθικά* 15,1, εκδ. J. Darrouzès, *Syméon le Nouveau Théologien, Traités Théologiques et Éthiques*, «Sources Chrétiennes», τομ. 129, Paris 1967, σ. 444.
3. Συμεών Νέου Θεολόγου, *Ηθικά* 15,153-160, ο.π., σ. 454-456.

4. Απολυτίκιον Παναγίας Παραμυθίας.
5. Ιγνατίου Αντιοχείας, *Προς Εφεσίους* 15,2.
6. *Ιω.* 14,21.
7. Ιωάννου Σιναΐτου, *Κλίμαξ* 2,14,PG 88,657A.
8. Μ. Βασιλείου, *Επιστολή* 2, 2, PG 32,228A